

“UNA SENYORA DE BARCELONA”

Presentació del llibre d'Elvira Elias

Biblioteca Fidel Fita, Arenys de Mar

22 d'abril de 2012

Molt bon dia.

Agraïm la presència de tots vostès en aquest acte que se celebra un diumenge de primavera a les portes de la diada de Sant Jordi, quan la presència dels llibres es fa més viva que mai entre nosaltres.

Qualsevol dia és bo per presentar un nou llibre i encara més ho és avui, en aquest diumenge de primavera, quan presentem el llibre d'Elvira Elias, editat per Publicacions l'Abadia de Montserrat, editorial que dirigeix el benedictí Josep Massot i Muntaner. Ens plau que el pare Massot hagi estat guardonat amb el premi d'honor de les Lletres Catalanes d'aquest any 2012, que concedeix Òmnium Cultural. I ens plau, també, que l'Ajuntament d'Arenys de Mar amb la seva col·laboració hagi fet possible l'edició d'aquest llibre. Val la pena recordar que a l'any 2004 l'Ajuntament d'Arenys de Mar va rebre sense contrapartides un valuós llegat de la senyora Elvira Elias en forma de dibuixos, serigrafies i les planxes originals d'aquestes serigrafies. L'Ajuntament va agrair aquest llegat, que està dipositat al Museu D'Arenys, i va reiterar aquest reconeixement l'any 2007 quan l'Elvira va complir 90 anys. Avui agraïm a la regidora de Cultura, la senyora Susanna Mir i a l'alcalde, senyor Estanis Fors, el seu interès en la publicació del llibre que presentem.

L'edició del llibre ha anat a cura de Joan Miquel Llodrà i Nogueras que ha escrit, també, el pròleg que hi figura. Donem la paraula a en Joan Miquel perquè ens expliqui la gènesi del llibre i les circumstàncies de la seva escriptura.

Com vostès saben hi ha diverses raons i motivacions per recomenar la lectura d'un llibre. A vegades es tracta de llibres d'autors acreditats que hom llegeix per

llur crèdit, per mor de fer un seguiment de l'escriptor reconegut i apreciar-ne la vàlua o, bé per fer-lo propi, o per cercar fer-lo més nostre encara, si s'escau. Altres voltes la lectura sorgeix pel tema que l'autor tracta i que és del nostre interès. O bé llegim llibres perquè l'època històrica en que es desenvolupen les qüestions són vives a la nostra memòria i volem recuperar-ne els detalls, i també, reviure'n els trets principals. I, no cal dir-ho, també podem llegir llibres pel mer plaer de la lectura; com a passió que ens mou, com a un hàbit fet nostre.

En el llibre que avui presentem hi concorren aquestes raons i motivacions que he esmentat. S'adiu llegir aquest llibre per la qualitat de l'escriptura, per l'atractiu de l'època històrica reviscuda, i, sobretot, per la temàtica explicada que no és altre que la biografia de la senyora Emília Cornet i Palau, "una senyora de Barcelona", com el títol del llibre ens diu.

En Joan Miquel Llodrà ja els ha explicat que l'Elvira Elias, la filla de la senyora Emília Cornet - la nostra conviletana Elvira, que avui presideix la mesa en aquesta biblioteca -, és qui ha escrit aquestes memòries de la seva mare, que li foren en un inici dictades per ella i que han restat inèdites fins el dia d'avui. Recordem que la mare de l'Elvira va morir l'any 1976 i les memòries de la senyora Emília Cornet recorden fets i vivències des del 1881 al 1949. És a dir, des del tram final del segle XIX, fins als deu anys d'haver finalitzat la guerra civil espanyola, i només cinc després d'acabar la segona guerra mundial. Hi ha, doncs, la memòria de la senyora Emília i l'escriptura de l'Elvira, en una primera instància. I en segon lloc, la cura d'en Joan Miquel en l'estructuració del llibre i la seva redacció final.

Allò que vull destacar, en primer lloc, és la característica i la vàlua de l'escriptura del llibre en sí mateixa. És una escriptura fluent i efectiva. Fluent en el sentit que és un text que flueix, que llisca de mot a mot i de frase a frase. És una escriptura que en el seu àgil lliscar es fa seductora, atrau i arrela. Quan vostès llegeixin el llibre hi restaran atrapats; percebran l'impuls de voler continuar sense pausa. No és fàcil posar una nota i deixar la lectura per a un altre dia. L'escriptura impel·leix a llegir pàgina darrera pàgina, fins a voler

arribar a saber-ne més fins al final del llibre. Un final que se situa l'any 1949, quan la senyora Emília Cornet té 68 anys. Ella va morir, com ja he dit, l'any 1976, quan tenia 95 anys. I ha, doncs, 27 anys del darrer tram de la vida de la mare de l'Elvira que no s'inclouen a la biografia. En el llibre hi són narrats els tres grans períodes de la vida "d'una senyora de Barcelona": la infantesa, la joventut i la maduresa; són els anys que prenen relleu al llibre. No hi és inclosa la vellesa(amb v baixa) del 68 als 95 anys.

Per aconseguir aquesta escriptura fluent i eficient que jo valoro, L'Elvira i en Joan Miquel han sabut salvar un escull que és present en algunes biografies, escrites a posteriori pels redactors que publiquen el llibre. Hom tendeix a introduir-hi noves dates, més informació històrica de la que el protagonista pot conèixer i formular per si mateix. Amb la idea de documentar-ho millor s'aporten noves referències des del convenciment que així s'enriqueix el text i s'ajuda al lector. Nogensmenys no sempre aquesta opció és la millor i jo crec que en aquest cas els autors han fet bé en no aprofundir en fonts bibliogràfiques o en hemeroteques.

És mèrit de l'Elvira, compartit amb en Joan Miquel, haver decidit oferir-nos, no pas una crònica històrica sinó, en el sí d'una època concreta, donar-nos el testimoni subjectiu i més profundament personal de la senyora Emília Cornet. Com be diuen els mateixos autors, afegir-hi documentació històrica "hauria trencat aquella frescor i immediatesa primera del manuscrit" i hauria "confegit una crònica", amb el risc de deixar en un segons pla "el testimoni personal, absolutament subjectiu", fruit de la memòria de la senyora Emília Cornet.

Jo avui no els desvetllaré aquest testimoni personal d'una senyora de Barcelona en els anys del 1881 al 1949. Cal que vostès inicien la lectura del llibre sense saber-ne els episodis ni l'entrellat. Cal que la presentació del llibre no en malmeti la lectura, que és la veritable finalitat, i que vostès tinguin el goig de llegir aquest llibre sense interferències.

Sí és possible, però, apuntar avui en aquesta presentació, que la vida de la senyora Emília Cornet, en els anys que hi són biografiats, és una vida inserida

en la Barcelona i la Catalunya de l'època. I podem preguntar-nos: Quan els besavis de la senyora Emília arriben a Barcelona des de Manresa, quina mena de ciutat troben?. Com funcionava l'estructura familiar, aleshores composta d'avis, pares i fills, a la mateixa llar?. Qui n'ostentava l'autoritat?. Quin paper hi jugaven les noies de servei, les minyones? Quants fills tenien els matrimonis de l'època?. Com resolien aprendre a llegir i escriure els membres d'una classe mitjana amb empels de cultura? Com afectava aquest aprenentatge a les noies? Com era la Barcelona vella, el nucli històric de la ciutat, quan la plaça de Catalunya era a les afores i constituïa només un solar en obres permanents? Com es va configurar el nou eixample barceloní?. Com es varen desenvolupar l'Exposició Universal inaugurada a Barcelona l'any 1888, aleshores un esdeveniment d'abast mundial i la segona Exposició Internacional de l'any 1929?. En una societat fortament marcada a finals del segle XIX pel rigor dels costums catòlics, què passava els diumenges i com es celebraven les festivitats de Nadal, Carnestoltes, la Pasqua de Rams, els Sants Innocents o la Festa de la Mercè?. Com era la vida cultural barcelonina pel que fa a teatres i sales d'exposició d'art?. Què significaren l'aparició de la revista satíro-política *Cucut!* i uns quants anys més tard la revista infantil *En Patufet*? O la revista satírica *El Papitu* fundada pel marit de la senyora Emília i pare de l'Elvira. O en un altre ordre de coses, com es plantejaven les vacances les famílies amb possibilitats econòmiques? Quina qualitat tenia la medicina de l'època? Com donaven les dones en aquell temps? O bé, quines normes d'urbanitat i quina moral eren imposades sense concessions a les noies de l'època sobretot a les de la burgesia barcelonina?

He assenyalat que aquest llibre que avui presentem no és un llibre d'erudició històrica, ni vol ser una crònica de la Barcelona de finals del segle XIX y primera meitat del segle XX. Per encert de l'Elvira Elias el llibre és la vida de la seva mare, explicada des de la vivència personal d'aquesta senyora, amb un predomini absolut de la seva manera de viure i del seus sentiments. Tanmateix aquesta vida no podia evitar gaudir o patir les investides de la història col·lectiva, ni evitar que la política es filtrés per sota la porta de casa seva, com sempre passa, ni deixar d'experimentar la crueltat i el desfici de la guerra.

Per això ens podem preguntar com van impactar en la vida de la senyora Emília Cornet i en la pròpia societat catalana fets com ara: la vaga general del 26 de juliol de 1909 i la crema d'esglésies i convents a Barcelona durant set dies en la que fou anomenada la setmana tràgica; o l'esclat de la guerra franco-alemanya el 1914 i, al mateix any, el naixement de la Mancomunitat de Catalunya, presidida per Enric Prat de la Riba; o la trobada a Barcelona, també, a l'any 1914 entre intel·lectuals castellans i catalans; o el cop d'Estat del general Primo de Rivera del 1923 i el seu règim dictatorial dirigit contra les llibertats civils i polítiques i enfocat a suprimir el català a les escoles i a la premsa; o l'adveniment de la República Catalana el 14 d'abril de 1934 i la proclamació de l'Estat Català dins la República Federal Espanyola el 1934.

El llibre "Una senyora de Barcelona" és, com he dit, un llibre d'escriptura fluent i eficient. Aquesta característica agafa una màxima volada en la narració dels tràgics fets de la guerra civil espanyola. A partir del 18 de juliol de 1936, la narració de la vida de la senyora Emília Cornet dibuixa amb els mots més adients, la brutalitat de l'enfrontament entre faccions polítiques, els fets de maig del 1937, els atacs aèris de l'aviació feixista italiana i els morts a la ciutat de Barcelona el març de 1938, l'exili a França i l'estada en qualitat de refugiats polítics a les ciutats franceses de la Catalunya Nord.

No els desvetllaré ni un sol fet ni cap reacció o sentiment de la senyora Emília Cornet en aquesta peripècia vital, d'acord amb el ferm propòsit d'evitar que vostès considerin innecessari llegir el llibre, pel fet que jo els hi ho hagués mig explicat, cosa que no és el cas.. Allò que si puc assegurar-los és que el llibre, virtuos ja en les seves primeres planes, pren un relleu especial aquests anys tant difícils com ho foren des del 18 de juliol del 1936 al juliol del 1947 quan el matrimoni Elias retorna a Barcelona. Onze anys de patiment i d'insondable magnitud de l'horror, però també de solidaritat i humanitat.

El passat dissabte dia 14 d'abril, avui fa vuit dies, en aquesta mateixa sala de la Biblioteca es va presentar un llibre sobre la guerra civil espanyola escrit pel senyor Joan Aymerich. Aquell dia es va remarcar que el senyor Aymerich, com diu ell mateix, ha tingut al seu costat un àngel de la guarda que l'ha protegit i

guiat al llarg de la vida. Doncs bé, per fortuna, també el matrimoni Elias Cornet va tenir, en els anys difícils, uns àngels de la guarda, de gran eficàcia i consol. Com vostès saben els àngels de la guarda actuen sense contrapartides i ajuden a qui ho necessita, però cal tenir una base, cal que el receptor de la gràcia tingui una actitud davant la vida que ho faci possible. Jo crec que aquesta base és la de la bona gent. I la senyora Emília, el seu marit i els seus fills foren bona gent. Dic això perquè impressiona molt en la lectura del llibre els fets de solidaritat humana que es concretaren per part d' institucions i persones en aquells anys tant difícils de la guerra i l'exili.

Abans d'acabar la meua presentació voldria remarcar que la descripció de la figura central del llibre, la senyora Emília Cornet, està feta des de la seva pròpia veu però sempre en relació al món familiar, als amics, i sobretot a partir del seu casament, en comunió amb el qui fou el seu marit, el senyor Feliu Elias i Bracons, anomenat "Apa". L'escriptura de l'Elvira Elias fa possible que la vida dels avis de l'Emília, els germans, cunyades i cunyats, els fills, els amics i les mateixes noies de servei, adquireixin una realitat ben tangible. I en el cas de l'Apa, l'escriptura del llibre i els fets que si narren, descriu sense cap servilisme, una figura clau de la intel·lectualitat catalana del seu temps. Llegint el llibre t'adones que l'Apa, sense estridències ni falses pretensions, fou un gegant en el camp de l'art i la cultura. Quan acabes la lectura del llibre te'ns ganes de saber més de la vida de Feliu Elias, revivre les caricatures que feia l'Apa, llegir els nombrosos i acurats assaigs sobre art escrits amb el pseudònim de Joan Sacs, contemplar els quadres signats amb el propi nom de Feliu Elias.

La lectura del llibre et permet també copsar l'evolució espiritual de la senyora Emília Cornet i adonar-te, a través del seus sentiments, angoixes, pors i , també, de la seva alegria, fortalesa, ganes de viure i voluntat de reeixir en els reptes de la vida, de quina manera una dona nascuda en el darrer tram del segle XIX inicia el camí que per fortuna, han fet ja altres dones entre elles la seva filla Elvira Elias. És el camí de poder concretar les pròpies accions a partir de valors i conviccions de la dona en sí mateixa i per sí mateixa.

La seva filla Elvira, a manera de preludi, escriu en el llibre que “la meva mare ha tingut una vida plena tot i que no ha inventat res, ni fet cap obra important. Ha estat una persona normal i corrent, representativa d’un estatus social ben determinat, qui sap si obsolet, que és la burgesia catalana. Ella, com milers de noies, ha representat un tipus callat de dona, ben educada i de conviccions morals fermes”.

Al meu entendre no està gens malament això, si destaquem dues coses alhora: primera: certament, és la vida d’un tipus de dona que no treballa fora de la llar familiar, que viu pendent dels fills i del marit; però també, segona constatació: el llibre demostra que aquesta dona tenia una personalitat pròpia en la seva manera de fer i de sentir, d’aguantar els xàfeces, d’encaixar el sofriment; i també una manera particular de gaudir de la vida, de copsar l’amor del marit, de fruit de la creixença dels fills; de saber tenir amics i conservar-los. En una paraula tenim davant els ulls una dona de fortes conviccions morals que, tal vagada de manera poc conscient, va obrir camí a altres dones entre elles les seves dues filles.

No puc anar més enllà en la demostració de les virtuts que jo hi trobo en la personalitat de la senyora Emília Cornet perquè no vull de cap manera desvetllar episodis que si be afavoririen les meves tesis a vostès els restaria motivació i al·licient per llegir el llibre. Però si no els he defraudat massa en aquesta presentació i encara em queda una mica de crèdit, segueixin un consell: comprin el llibre avui o demà que és Sant Jordi i es fan un obsequi a vostès mateixos i si s’escau, un regal als familiars i amics. Disfrutaran amb la lectura, reviuran una època, coneixeran el món de tres generacions: el de les famílies Palau - Martí de Palau, els avis; Cornet - Palau, els pares; i Elias – Cornet, el del matrimoni i els fills entre ells l’Elvira Elias. I en la seva lectura copsaran, també, la riquesa de l’univers artístic de Feliu Elias.

Moltes gràcies per la seva atenció.

Miquel Rubirola